

якщо московський період діяльності за допомогою ШІ вдалося певним чином реконструювати, то період від кінця 1860-х і до 1878 р. у біографії залишається й досі майже невідомим, що має спонукати дослідників історії музичної культури Харкова до нових пошуків.

Г. Бреславець, П. Гапанюк

ФУНКЦІЯ ВЕРХНЬОГО ГОЛОСУ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНОПІСЕННІЙ ТРАДИЦІЇ

H. Breslavets, P. Gapanuk

THE FUNCTION OF THE UPPER VOICE IN THE UKRAINIAN FOLK SONG TRADITION

Особливості автентичного виконавства народнопісенної традиції сьогодні не втрачають своєї актуальності. Підвищення рівня професійної виконавської майстерності в процесі художнього опанування фольклорного джерела є основною метою сучасної сценічної практики. Вагомою складовою цього процесу є аналітичні розвідки в царині вивчення структури фольклорного твору — його жанру, форми, фактури, мелодійної побудови тощо.

Так, проблеми фактури народнопісенної традиції знайшли своє відображення в наукових працях А. Іваницького, В. Осадчої, О. Мурзіної, В. Сінельнікова, А. Любимової. Розглядаючи особливості побудови фактури фольклорного твору, одним з важливих чинників є визначення взаємодії голосів, а саме співставлення ролі верхнього голосу до ін.

Матеріалом аналізу особливостей функціонування верхнього голосу в традиційній народнопісенній традиції стала козацька пісня «Ой, літала галка з високої балки...», яка була записана в с. Шульгівка Петриківського р-ну Дніпропетровської області від учасниць фольклорного гурту «Надвечір'я» — Любові Ігор та Марії Балацької. Запис пісні було здійснено 16 жовтня 2020 року в межах фольклорної експедиції, під час творчої зустрічі з народними співачками — учасницями студентського етногурту «Співаночки» Кам'янського фахового музичного коледжу імені Мирослава Скорика (керівник — Галина Анжела Миколаївна, викладач методист вищої категорії ЦК «Хорове диригування»), серед яких була й співачка Поліна Гапанюк.

Козацькі ліричні пісні є основним жанровим репрезентантом народнопісенної традиції Дніпропетровщини. «Ой літала галка...» — є зразком мелодики кантиленного типу (за А. Іваницьким), що ріднить її з ліричними піснями багатьох регіонів України, середнього темпоритму та стриманої розспівності.

В автентичній традиції Дніпропетровщини верхній голос часто називають «верховою» або «віршувальним». Верхній голос відіграє важливу роль у створенні об'ємного гармонійного звучання та підкреслення мелодійної основи фольклорного твору. Задача *виводчиці* (саме так найчастіше називають виконавицю верхнього голосу, яка має тембральну характеристику сопрано або високий діапазон альтового тембрального забарвлення) — перейняти ініціативу від *втори* (заспівуючої) та у своєму пануванні над нижніми голосами довести гуртове звучання, як правило, у паралельному терцовому русі до логічного завершення строфи в октавному унісоні.

У верхньому голосі концентрується вся та емоційна напруга, що надає неповторності звучання кожної народної пісні. Не виключенням є виконання козацької пісні учасницями фольклорного гурту «Надвечір'я». Спокійне й стримане звучання Любові Ігор у першій половині строфи вливається в широкий потік двох

голосів, де верхівку озвучує своїм яскравим дзвінким та проникливим тембром Марія Балацька. Саме напруженість звучання верхнього голосу динамізує рух музичного розвитку строфи. Щільне звучання двох голосів надає просторовості та створює той унікальний звукообраз традиції, що вже не один вік передається з голосу в голос.

Аналіз фактури ліричної пісні «Вилітала галка...» доводить, що основною функцією верхнього голосу є, з одного боку, створення рельєфного верхнього мелодійного контуру та звуко-просторового об'єму звучання (у поєднанні з нижніми голосами з поступовим прагненням до основного тону). З іншого — формування унікального тембрового забарвлення музичної тканини фольклорного твору.

І. Палійчук, Н. Башта

КЛАРНЕТ У ТВОРЧОСТІ К.-М. ВЕБЕРА

I. Paliichuk, N. Bashta

THE CLARINET IN THE CREATIVE WORK OF C. M. WEBER

Кларнет належить до кола найпоширеніших духових інструментів і посідає вагомe місце в еволюції європейської музичної культури. Засади його використання, запропоновані композиторами віденської класичної школи, упродовж тривалого часу слугували взірцем для митців наступних поколінь. Водночас із приходом кожної нової історико-стильової доби ці принципи не залишалися сталими, а поступово збагачувалися, трансформувалися та набували нових художніх рис. В епоху Романтизму відбулося істотне переосмислення ролі оркестру загалом, а також функцій, які кларнет виконував у його складі.

Однією з ключових постатей і водночас фундаторів романтичної музичної школи є К.-М. Вебер (1786–1826) — видатний німецький композитор, диригент, піаніст і музичний критик. Слід підкреслити, що саме композитори-романтики пов'язували темброві характеристики інструмента з образно-художнім змістом музики. Для них тембр перестає бути другорядною ознакою й перетворюється на носія змісту, без якого неможливо уявити художню концепцію твору. У романтичній естетиці вперше було утверджено ідею нерозривної єдності тембрової специфіки із самим феноменом музики, а також усвідомлено значення різних регістрових відтінків інструмента як самостійних художньо-виразових чинників. Найяскравіше ці риси проявляються в групі язичкових духових інструментів і флейт. Композитори-романтики звернули увагу на те, що регістри кларнета володіють самодостатньою художньою виразністю й можуть виконувати важливу роль у формуванні музичного образу. Найпереконливіше цю ідею реалізував саме К.-М. Вебер. У його творчості представлені твори для широкого кола інструментів, однак особливу прихильність композитор виявляв до кларнета — інструмента з теплим, м'яким тембром, широким діапазоном, а також винятково багатими віртуозно-технічними й колористичними можливостями.

Одним із принципів нових досягнень композитора в галузі інструментальної музики стало цілеспрямоване розкриття художньо-виразових можливостей нижнього регістру кларнета. Хоча регістр шалюмо траплявся й у творах попередників К.-М. Вебера, однак його специфічні темброві й образні якості не отримували належної оцінки. У творчості композитора відбулася чітка диференціація контрастних регістрів інструмента, у якій нижній зберіг дещо затемнене темброве